

***З досвіду роботи вчителя зарубіжної літератури
Золотобалківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Раєнко В.І.
Створення ситуації успіху для розвитку особистості
дитини на уроках зарубіжної літератури***

*Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні,
збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це
перша заповідь виховання.*

*У нас не повинно бути нещасливих учнів, душу яких
гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні
– єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують
енергію для переборення труднощів, бажання вчитися”.*

В. О. Сухомлинський

Демократичне суспільство не тільки дозволяє освіті реалізувати свій гуманістичний потенціал, але й створює умови для його збагачення, висуваючи на перший план його розвиваючу, «людиноутворюючу» функцію. Така спрямованість освіти виявляється у відкритості самої освітньої структури відносно інших суспільних інститутів, у взаємодії учасників навчально-виховного процесу, свободи висловлювання та реалізації різноманітних точок зору, визнання прогресивними і провідними цілей особистісного розвитку дитини, створення ситуації успіху для тих, хто навчається.

Провідною формою організації навчальної діяльності в школі є урок. Але як би не змінювалася тема, мета, завдання, зміст, "незмінними залишаються наші турботи про створення найсприятливіших умов для навчання, розвитку й виховання кожної дитини", створення атмосфери психологічного комфорту. Це збагачує емоційне життя учнів, створює піднесений настрій.

Народження педагогічної технології "Створення ситуації успіху" було зумовлено самим життям. У своїй педагогічній діяльності А. С. Макаренко розробляв ідею "завтрашньої радості", а В. О. Сухомлинський розвинув цей прийом у створеній ним "Школі радості". Результати діяльності цих педагогів підводять нас до усвідомлення можливостей упровадження у навчально-виховний процес такої педагогічної технології, яка була б націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні.

На правомірність включення ситуацій успіху в процес навчання вказували І. Д. Бех, А. С. Белкін, Л. С. Виготський, В. О. Оніщук, О. Я. Савченко, І. Ф. Харламов, Г. І. Щукіна та ін.

На думку А.С. Белкіна, ситуація – це сполучення умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат подібної ситуації.

Актуальність проблеми сьогодні полягає в тому, що:

- ✓ знання, якості, мислення сучасної людини мають бути гнучкими, мобільними, конкурентноздатними;
- ✓ особистість має вміти володіти комунікативною культурою, працювати в команді;

- ✓ критичне мислення, оцінювання ситуації, вміння знаходити шляхи вирішення проблем – запорука успіху;
- ✓ вміння працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення – вимоги сучасного життя.

В основі педагогічної технології "Створення ситуації успіху" лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Тільки особистісно орієнтоване навчання дає можливість кожному учню реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність.

Як зазначає О. Пехота, **ситуація успіху** — це суб'єктивний психологічний стан задоволення результатом фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Вона досягається тоді, коли дитина сама визначає цей результат як успіх. Успішність теж тлумачиться як успіх, однак він є зовнішнім, бо оцінюється іншими. Усвідомлення ситуації успіху учнем, розуміння її значимості виникає після подолання психологічних бар'єрів страху бути не таким як усі, труднощів незнання, невміння тощо.

Використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти учням усвідомити себе повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Успіх, якщо його переживає дитина неодноразово, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, перетворення та реалізації духовних сил.

Отже, головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб кожен учень був успішний, це сприяє розвитку впевненості учня в собі, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості.

Завдання педагога— допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчути радість від здолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Умови запровадження ідеї:

- ✓ позитивний настрій для навчання;
- ✓ відчуття себе рівним серед рівних;
- ✓ усвідомлення особистісної цінності;
- ✓ можливість вільно висловлювати свою думку і вислуховувати інших.

З педагогічної точки зору ситуація успіху — це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї.

З психологічної точки зору успіх — це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прямувала в своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем домагань), або перевершив їх.

З соціально-психологічної точки зору успіх — оптимальне співвідношення між очікуваннями оточуючих, особистості та результатами їх діяльності. В тих випадках, коли очікування особистості збігаються або перевершують очікування оточуючих, найбільш значних для особи, можна говорити про успіх. Може змінюватися коло людей, думку яких цінує особистість, але сутність успіху не змінюється.

Успіх – це поєднання уміння, старання, пізнання, інтересу та похвали дитини.

Ситуація — поєднання зовнішніх та внутрішніх умов, які спонукають учня до будь-яких дій. Створюючи ситуацію для кожної дитини, необхідно враховувати її інтереси, захоплення, здібності.

Ситуація успіху — поєднання умов, які забезпечують успіх як результат цієї ситуації.

Педагогічна технологія "Створення ситуації успіху" допомагає долати труднощі, включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів.

У цій педагогічній технології всі учні умовно поділяються на групи:

"Надійні"— це школярі, які мають добрі здібності, працюють самостійно, сумлінно ставляться до своїх обов'язків, самостійні, упевнені в собі. У класі такі діти почуваються спокійно, упевнено, захищено. Основа їх надійності — у постійному відчутті радості, що відбулася як результат усвідомлення ними своєї значущості в шкільному житті. Та хоча радість їх у чомусь буденна, проте постійна та глибока. Такі учні користуються авторитетом у класі та серед учителів. У роботі з ними потрібна спеціальна методика.

"Упевнені в собі"— здібності таких учнів можуть бути і вищими, ніж у "надійних", однак система їх роботи не настільки налагоджена. Періоди успіху, злету змінюються розслабленням, спадом. Діти дуже емоційно реагують і на досягнення, і на невдачі. У класі викликають симпатію, однак вадами таких учнів, крім можливих збоїв у роботі, є швидке звикання до успіху, переростання впевненості в самовпевненість.

"Невпевнені"— це загалом успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов'язані, зазвичай, з навчанням. Вони більш-менш відповідально ставляться до справи. Головна розпізнавальна риса їх — невпевненість у своїх силах. Причини цього можуть бути різні: занижена самооцінка, нестійкий настрій, складна психологічна атмосфера в сім'ї, епізодичні невдачі тощо. Найбільш хворобливо такі діти реагують на несправедливість учителів, на необ'єктивність оцінювання. Вибір прийомів роботи вчителя з учнем цієї категорії залежить і від особистості учня, і від рівня взаємин з учителем, і від конкретної ситуації.

Категорія учнів **"Зневірені"**— це переважно діти, які мають непогану підготовку, здібності. Однак після відчутної коліс радості сподівань, що здійснилися, з різних причин втратили її. Причини відчаю можуть бути різноманітні. Серія невдач, нетактовність педагога, ситуація в родині, у якій спочатку дитина займала місце загального улюбленця, а потім потрапила в ситуацію "Попелюшки".

Навчання за технологією передбачає три етапи:

Перший — «Діагностика інтелектуального фонду колективу». Його мета — виявлення школяра з групи невпевнених (недостатній рівень інтелектуального розвитку, трохи лінивий до навчання, але доброзичливий і покладистий).

Другий — «Вибір інтелектуального спонсора». Мета — виявлення школяра, який із задоволенням буде ділитися своїми знаннями з іншими (високий рівень інтелектуального розвитку, упевнений у своїх силах, активний і відповідальний).

Третій — «Фіксація результату і його оцінювання». Мета — створити умови для самовираження та

самоствердження учнів, заохотити до такого виду діяльності інших.

Прогнозовані результати: створення сприятливих психолого-педагогічних умов для саморозвитку та самореалізації особистості школяра.

Надія на успіх живе в кожній людині. Але, на жаль, не кожна надія здійснюється, тому що успіх гарантований лише для тих, хто докладає до його здійснення власні зусилля. Шляхи створення ситуації успіху різні, вони залежать від груп школярів, з якими працює вчитель. Допоможуть вести роботу у цьому напрямку, наблизити успіх до кожної дитини наступні прийоми:

Прийом **"Невтручання"** — максимальне надання самостійності у вирішенні проблеми.

"Холодний душ" — учителю не слід поспішати з поліпшенням оцінок, він не тільки не "поливає бальзамом" зачеплене самолюбство, але й трохи "підсипає солі" (за А.С.Макаренком).

"Анонсування" — спершу треба обговорити з учнем, що йому потрібно буде зробити, провести мовби репетицію майбутньої події. **"Невпевненим"** така попередня підготовка створить психологічну установку на можливий успіх, дасть упевненість у своїх власних силах.

"Гидке каченя" — прийом для "зневіренних" учнів. Важливо вчасно побачити їхні позитивні якості, створити всі можливі умови для тих, кому так необхідно, щоб хтось повірив у них, допоміг удосконалитися.

Сенс прийому **"Емоційне заохочення"** у тому, щоб вселити в дитину віру в себе, похвалити за будь-що, навіть незначне; усмішкою, поглядом дати зрозуміти учню, що серце, душа вчителя розкриті для нього.

"Сходінки до успіху" — крок за кроком підніматися разом з учнем сходінками знань.

"Емоційне блокування" — це обмеження розгортання образи, розчарування, утрати віри у власні сили. Треба допомогти учневі пересилити свою невдачу, знайти її причину, переорієнтувати його з песимістичної оцінки подій на оптимістичну.

"Стабілізація" — створення умов для того, щоб загальна позитивна реакція класу на діяльність учня не стала одноразовою, а, по можливості, часто повторювалась.

"Даю шанс" — спеціально підготовлена педагогом ситуація, за якої дитина дістає неочікувану для самої себе можливість розкрити власні можливості, здібності.

Прийом **"Сповідь"** — щире звернення до найкращих дитячих почуттів, розкриття перед учнем стану своєї душі. Однак цей прийом може дати очікуваний ефект лише в разі правильного прогнозування вчителем відповідної реакції учня.

Прийом **"Стеж за нами"** використовується для дітей з інтелектуальною занеаяністю, з лінощами думки. Сенс його полягає в тому, щоб дати можливість учню відчувати радість визнання в собі інтелектуальних сил.

"Емоційний сплеск" — це спроба дати емоційний заряд упевненості в тяжку для учня хвилину, нагадавши йому про його великі інтелектуальні можливості, звільнити від психологічної затисненості енергію, думку, знання.

Прийом **"Обмін ролями"** дає учням можливість проявити себе, наприклад, у ролі учителя, показує дітям, що вони здатні робити набагато більше, ніж від них очікують.

"Створення ситуації змагань" — завдання педагога — виявлення гідного "суперника" й утримання ситуації інтелектуально-творчого змагання під педагогічним контролем.

"Вибір адекватних стимулів" — стимул для роботи повинен бути привабливим для учнів, а при втраті своєї актуальності змінюватись.

"Допомога друга" — це вчасна допомога як з боку викладача, так і з боку учнів, що підтримує прагнення дитини стати на ноги, уселяє в неї впевненість у власні сили, у спроможність здолати труднощі.

Сутністю прийому **"Еврика"** є прагнення вчителя активізувати учнів нехай на маленьке, але власне відкриття відомих фактів, що спонукає їх мислити, відкривати для себе нове, розкривати красу процесу пізнання.

Прийом **"Навмисна помилка"** активізує увагу учнів. Його рекомендується використовувати під час перевірки знань.

Шляхи створення "ситуації успіху" різні, вони залежать від груп школярів, з якими працює вчитель.

Створення ситуації успіху має певний алгоритм:

1. **Зняття страху.** Допомагає перебороти невпевненість у власних силах.

("Люди вчать на своїх помилках і знаходять інші шляхи вирішення проблем").

2. **Авансування успішного результату.** Допомагає вчителю висловити тверду переконаність у тому, що його учень обов'язково впорається з поставленим завданням. Це, в свою чергу, переконує дитину у своїх силах і можливостях.

("У тебе обов'язково вийде", "Я навіть не сумніваюсь у позитивному результаті").

3. **Прихований інструктаж дитини про способи і форми здійснення діяльності.** Допомагає дитині уникнути поразки. Досягається шляхом побажання. *("Можливо краще почати з ...", "Виконуючи роботу, не забудьте про ...")*.

4. **Внесення мотиву.** Показує дитині, заради чого, кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання. *("Без твоєї допомоги твоїм друзям не впоратись...")*.

5. **Персональна винятковість.** Визначає важливість зусиль дитини в діяльності, що здійснюється або здійснюватиметься. *("Тільки ти міг би...", "Тільки тобі і можу доручити...")*

6. **Мобілізація активності або педагогічне виконання.** Спонукає до виконання конкретних дій. *("Ми дуже хочемо розпочати роботу...", "Так хочеться швидко побачити...")*.

7. **Висока оцінка деталі.** Допомагає емоційно пережити не результат в цілому, а якоїсь окремої деталі. *("Найбільше мені сподобалось у твоїй роботі...", "Найбільше тобі вдалося...")*.

Вимоги до особистості й діяльності педагога

Для створення ситуації успіху важлива емоційна культура вчителя, його психологічна компетентність, вербальна «інструментовка», наприклад, такі висловлювання педагога :

—*Це дуже важливо, і в тебе неодмінно вийде...*

—*Саме ти й міг би зробити таку справу...*

—*Це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде — нічого страшного...*

—*Починай же! Я впевнений, ти це добре зробиш...*

—*Ось ця деталь вийшла в тебе дуже гарно!*

І головне, що необхідно вчителю, який приступає до роботи за педагогічною технологією "Створення ситуації успіху", — створити оптимістичну установку дитини, забути на деякий час про її недоліки, побачити тільки перспективні лінії її розвитку. Безперечно, ця технологія заслуговує на пильну увагу з боку вчителів сучасної школи.

Основними умовами створення психологічного комфорту є:

- задоволення потреб дитини;
- створення позитивної атмосфери для досягнення спільних цілей;
- відчуття рівного серед рівних;
- сприймання вчителя як друга, радника.

Завдання учителя – навчити учнів вірити навіть тоді, коли вони самі в себе не вірять.

Кожна дитина особлива, по-своєму неповторна й обдарована. Звернення вчителя до її найкращих почуттів обов'язково матиме успіх і знайде відгук у дитячих серцях. Дати дітям відчуття радості праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось наше найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися..

Щоб дійти до мети, треба перш за все йти. О. де Бальзак

З практики застосування технології "Створення ситуації успіху" на уроці світової літератури. Найважливішим завданням учителя є виховання читацької особистості, здатної самостійно орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі. Які ж прийоми я використовую для цього?

Робота з формування читача розпочинається в 5 класі. Розвитку образного мислення, розумових, творчих здібностей учнів сприяють такі прості, на перший погляд, завдання :

—*Давайте разом збудуємо «Дім фольклору». Які фольклорні жанри будуть мешкати в ньому?*

—*Порівняйте народну і літературну казку. Оформіть свої висновки у вигляді таблиці.*

—*Напишіть «Кодекс законів джунглів» за книгою Р. Кіплінга «Мауглі».*

—*Проведіть міні-дослідження «Мандрівні сюжети в казках різних народів», «Риси народної казки у вступі до поеми О.С.Пушкіна «Руслан і Людмила».*

—*Складіть діалог Герди і Снігової королеви (за казкою Г.К.Андерсена «Снігова королева».*

Визначте роль людей, птахів і звірів у пошуках Гердою Кая:

—*допомога: _____*

—*перешкода: _____*

нейтральна позиція:

—*Доповніть п'єсу С.Маршака «Дванадцять місяців» епізодом «Мачуха і її рідна дочка завітали до дванадцяти місяців», інсценізуйте його.*

—*Напишіть рекламу до книги Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра».*

До цієї роботи намагаюся залучити не лише обдарованих, надійних, упевнених у собі дітей, а й тих, кого можна віднести до категорії «зневірені», «майже втрачені», застосовуючи відповідні ситуації й характеру

учня прийоми.

З кожним наступним роком завдання стають складнішими. Мене зацікавила технологія ЧПК* (читання та письмо для розвитку критичного мислення). Робота над опрацюванням прийомів зазначеної технології переконала, що форми й методи її спрямовані на формування в учнів таких рис, як здатність самостійно здобувати знання, підтверджувати їх на практиці, упорядковувати потік художньої інформації. Використання вище зазначених прийомів і створює на уроці атмосферу пошуку, творчості та співпраці, забезпечує заглиблення в літературний твір. Та провідна роль все ж таки належить учителю, який добирає необхідний дидактичний матеріал, визначає прийоми його опанування.

Пропоную низку завдань для одинадцятикласників, до виконання яких можна залучати учнів з різним рівнем знань.

- **Прийом «Кубування».**

О.І.Купрін. «Гранатовий браслет».

Алгоритм роботи

- 1.Опиши...
- 2.Порівняй...
- 3.Добери асоціації...
- 4.Проаналізуй...
- 5.Що в ньому доброго і поганого: «за» і «проти».

Приклад завдань.

- 1.Опиши гранатовий браслет.
- 2.Порівняй ставлення до Желткова чоловіка Віри Миколаївни Шеїної та її дідуся.
- 3.Яку квітку поклала в домовину Желткова княгиня Шеїна? З чим асоціюється ця квітка? Які асоціації викликали в княгині Шеїної звуки сонати Бетховена?
- 4.Проаналізуй почуття Віри Миколаївни Шеїної після візиту до оселі Желткова.
- 5.Яке кохання обстоює автор, проти яких почуттів спрямований його твір? (Приклади з тексту).

- **Прийом «Сенкан» (за тим самим твором).**

Складіть п'ятирядковий неримований вірш з 11 слів на запропоновану тему.

- 1.Іменник (тема) кохання.
2. Два прикметники (яке воно?).
3. Три дієслова (що воно робить?).
4. Фраза — висновок з чотирьох слів.
5. Іменник — синонім до теми.

(категорія «надійні»):

Кохання...

Несподіване, п'янке

Захоплює, хвилює, полонить

Заради цього варто жити.

Любов...

- **Прийом «Вільне письмо».**

Франц Кафка. «Перевтілення».

Протягом п'яти хвилин запишіть свої думки з приводу запитання без зупинки, не відриваючи ручки від аркуша:

— *Як новела Кафки «Перевтілення» розкриває абсурдність світового буття?*

- **Прийом «Збережи останнє слово за собою» (за тим самим твором).**

Розпочавши обговорення запропонованого запитання, передайте естафету сусіду по парті, потім п'яти учням з будь-яких сусідніх парт. Після обговорення підбийте підсумок усього, що було сказано («Таким чином...»).

— *Як сприйняв Замза свій новий стан? (I група).*

— *Як сприйняли метаморфозу рідні? (II група).*

— *Таким чином...*

- **Прийом «Кутки».**

Гійом Аполлінер. «Міст Мірабо».

Запишіть до таблиці по 5 виважених аргументів на підтвердження й заперечення тези, закладеної в рядках: *Любов — це «журба і втіха, крутнява шалена».*

ТАК	НІ

Доведіть свою позицію іншим учням класу, яким треба підтвердити ваші думки або заперечити їх.

• **Прийом «Літературні кола».** *Олександр Блок. «На полі Куликовому», «Незнайома», «Про доблесті, про подвиги, про славу». «Незнайома» О. Блока.*

Завдання для дискусії. Доведіть,

- 1) що образ «Незнайоми» у вірші є втіленням «вічної жіночості»;
- 2) що автор цього вірша — поет-символіст (зміна ролей).

Рольова гра.

Розподіл ролей.

1. Шукач цитат. Виразне читання уривків, які стосуються запропонованого завдання.
 2. Дослідник. Фонова інформація: вплив на творчість О. Блока філософії В. Соловйова, символізму.
 3. Спостерігач. Відстеження усіх змін у настроях ліричного героя та їхніх причин.
 4. Зв'язківець. Зв'язки між текстом та навколишнім світом.
 5. Пошуковець. Формулює питання за змістом твору, які він хотів би обговорити з іншими.
 6. Шукач слів. Знаходить цікаві, незвичайні або нові слова та пояснює їх.
 7. Контролер. Стежить за порядком, допомагає вступати в розмову по черзі, не відходити від теми, дотримуватися регламенту.
 8. Ілюстратор. Малює портрети головних героїв, описує обстановку, події.
 9. Професор. Доповідає про роботу групи, робить висновки.
- Аналіз наступного вірша — зміна ролей.

• **Прийом «Семінар читачів».**

Поезія «срібної доби».

1. Проведення вчителем міні-уроку (процедурний тип: тема, мета, головні завдання уроку) (5-10 хв.).
2. Читання учнями («невпевнені», «зневірені», «майже втрачені») задалегідь підібраних невеликих цікавих текстів про поетів «срібної доби» або цікава розповідь про одного з них («надійні», «впевнені в собі» учні) (10 хв.).
3. Проведення читацького діалогу «учитель-учень» (3-5 хв.).
4. Відгук на прочитане — як домашнє завдання (письмовий звіт, ілюстрації, газети, запитання до семінару, дискусії, реферати, роздаткові картки із завданнями тощо). Остаточне оцінювання роботи — на наступному уроці.

• **Стратегія «Джигсоу».**

Томас Манн. «Маріо і чарівник».

1. Кожен ряд — «первинна група».
2. По одному учню з кожного ряду — експерти.

Завдання для первинних груп: опрацювати частину тексту (для «невпевнених», «зневірених», «майже втрачених» учнів).

- 1 ряд. Німецька родина на італійському курорті. Перші неприємності.
- 2 ряд. Виступ горбатого штукаря-гіпнотизера й реакція публіки.
- 3 ряд. Знущання з Маріо. Трагічний фінал.

Завдання для експертів (для «надійних», «упевнених у собі» учнів).

— Підготувати 8 контрольних запитань до своєї частини тексту (учень з першого ряду — перша частина, з другого ряду — друга частина, з третього ряду — третя частина).

— Перевірити рівень засвоєння тексту учнями «первинної групи»

3. Учитель підбиває підсумок роботи разом з «експертами», репрезентуючи отримані знання.

• **Прийом «Порушена послідовність».**

М. Булгаков. «Майстер і Маргарита».

1. Учні - асистенти зачитують невеликий фрагмент тексту, з їхнього погляду, особливо важливий (2-3 хв.), додаючи від себе фразу «Після цього... відбулося таке...». Починається коротка (2 хв.) розповідь про події з порушенням послідовності викладу змісту твору.

2. Учні класу, на яких указав асистент, виправляють його помилку, переказуючи даний фрагмент якомога ближче до авторського варіанта.

• **Прийом «Карусель» (за тим самим твором).**

Учитель продовжує урок з класом. У кутку класної кімнати працюють 2 групи по 4 учні + 2 учні контролери.

Контролер видає кожній групі аркуш із запитанням. Кожен учень групи під запитанням фіксує свій номер (1,2,3,4) відповіді. Потім складає аркуш у вигляді гармошки таким чином, щоб відповідь була схована, а залишилося лише місце для запитання і відповіді на нього наступного учня. Аркуш передають одне одному по колу. Робота повторюється з іншими запитаннями. Контролер стежить за порядком роботи, збирає аркуші з відповідями й передає вчителю, який підсумовує зроблене, ставить оцінку.

Запитання.

1 аркуш. Чи можна твір М.Булгакова «Майстер і Маргарита» назвати автобіографічним? Якщо можна, то чому?

2 аркуш. З якою метою Воланд з'явився в Москві?

3 аркуш. За що були покарані Воландом глядачі вистави в театрі Варьете?

4 аркуш. Чому, на вашу думку, Майстер не заслужив світла, а лише «вічний спокій»?

5 аркуш. Чому кіт Бегемот й Азазелло спалили Будинок Грибоедова?

6 аркуш. На які жертви пішла заради кохання Маргарита?

• **Приєм «Гронування».**

Бертольт Брехт. «Матінка Кураж та її діти».

До опорного словосполучення доберіть інші за певними зв'язками (7-8)

Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...».

Протягом 5—10 хвилин запиши свої враження, емоції, думки щодо прочитаного твору, не відриваючи ручки від аркуша паперу.

• **Приєм «Щоденник подвійних нотаток».**

Зошит ділиться на 2 колонки: у першу записуються фрази (3—5), що найбільше вразили в прочитаному тексті; у другу — міркування учня щодо записаної цитати.

Фраза з тексту	Мої міркування
1.	1.
2.	2.
3.	3.

• **Форма роботи «Мікрофон».**

Е. Хемінгуей. «Старий і море».

Учні отримують можливість сказати щось важливе щодо порушеного питання.

—Мікрофон уявний, його функції може виконувати будь-який предмет, обраний вчителем.

—Кожен учень, який отримав у руки «мікрофон», має висловитися лаконічно й точно.

(Працюють дві групи учнів по 5 осіб)

Запитання для обговорення

—Які проблеми, актуальні для всього людства, порушує лауреат Нобелівської премії

Е.Хемінгуей у повісті-притчі «Старий і море»?

—Чому цю повість називають притчею?

• **Форма роботи — «Творчий етюд».**

Габріель Гарсія Маркес. «Стариган із крилами».

Написати творчий етюд на тему «Чи потрібні людям ангели?» (за оповіданням Г. Гарсія Маркеса «Стариган із крилами».

Важливо так побудувати урок, щоб клас постійно щось обдумував, аналізував, зіставляв тощо. Працюючи над структурою уроку, слід передбачити, дітей яких груп треба залучити до виконання того чи того завдання, створити в класі атмосферу пошуку. Не слід забувати і про власну роль на уроці, про те, що вчитель має випромінювати позитивну енергетику. Тільки в такому разі його чекає успіх. А педагогічні інновації допоможуть зробити урок більш насиченим і цікавим.

Насамкінець зауважу, що новітні технології, безперечно, потрібні, бо вони активізують процес навчання, роблять його ефективнішими. Але перетворювати їх на самоціль недоречно. Інновації в жодному разі не мають витіснити на другий план традиційні методи, форми та прийоми роботи з текстом художнього твору. Урок, нашпигований новітніми технологіями, може мати зворотний результат, коли діти не розуміють, для чого вони використовували такі методи, як «акваріум», «карусель», «мікрофон», про що нове дізналися під час вивчення теми. Ось чому має бути дозоване, фрагментарне використання новітніх технологій.

